
Drejninger og dissonanser

- En samtale om affekt

AF MATHIAS DANBOLT,
CHRISTINA HEE PEDERSEN
& DORTHE STAUNÆS

I sommeren 2013 mødtes Christina Hee Pedersen med Mathias Danbolt og Dorte Staunæs til en samtale om den affektive vending. Det blev en samtale, der vedrører affektive drejninger og dissonanser på mange planer

CHRISTINA HEE PEDERSEN: Som gæstere-daktører vil vi gerne invitere *Kvinder, Køn & Forsknings* læsere ind i en diskussion om, hvad affektteorien har at tilbyde kønsforskningen i dag, hvilke erkendelsesinteresser det er, der skubber interessen over mod affekt, og hvad det er affektteoriene kan, når de er på arbejde i konkrete empiriske undersøgelser. Jeg er selv skeptisk overfor den måde, poststrukturalismens redskaber ser ud til at blive lukket ned af denne nye vending mod affekt og spekulerer på, hvor det kritiske potentiale er at finde i affektteoriens tankegods. Hvordan forstår I den her vending, og hvilke muligheder ser I i den?

AT DREJE SIG VÆK ELLER IND IMOD

MATHIAS DANBOLT: Det kan være interessant at diskutere, hvilke drejninger vi taler om. I spørgsmålet siger du "drejningen" i bestemt form ental – en formulering vi også kender fra titlen på Patricia T. Cloughs indflydelsesrige antologi *The Affective Turn*.¹ Men en sådan en formulering kan give indtryk af, at vi alle sammen har vendt

os mod det samme. Hvis vi kigger på for eksempel Dorthes og mit arbejde, eller anden affektteoretisk forskning nationalt og internationalt, så er det tydeligt, at folk har vendt sig mod ret forskellige objekter og begrebsliggørelser af affekt. Det kan derfor være relevant at kigge nærmere på selve drejefiguren. En drejning mod affekt behøver ikke nødvendigvis forstås som en drejning *væk* fra noget, *væk* fra for eksempel 'poststrukturalismen'. I mine øjne har interessen for affekt handlet om at dreje nogle spørgsmål på nye måder, en drejning som også har åbnet op for at vende tilbage til "gamle" tekster med et nyt blik. Et eksempel er Audre Lorges anti-racistiske teoretiseringer af vrede.

DORTHE STAUNÆS: Ja, det der er vigtigt at sige er, at der ikke findes én vending, men talrige.² I hver af de vendinger gør man noget forskelligt. Vendinger kan blive til en diskussion om, at det, der var der før, det skal vi slet ikke have noget med at gøre: "Puha og nej, ikke mere Foucault eller Butler!" osv. Men nogle af de tekster, jeg beskæftiger mig med, handler snarere om at arbejde videre med de indsigter, man har fået fra det eksisterende. For eksempel de performative indsigter, man har fået fra den lingvistiske og diskursive vending, og så trække disse indsigter hen til det affektive og det materielle. Så for mig at se er vendingen mod affekt ikke en "smid den gamle poststrukturalisme på bålet – den dur ikke". På den ene side handler det om vende tilbage og komplicere tilgangen yderligere. Det er en invitation til at læse og genlæse ældre affektteori, som f.eks Elizabeth Grosz' nylæsninger af Darwin eller Eve Kosofsky Sedgwick's vending mod Silvan Tomkins' skamteori.³ På den anden side handler det om at finde hullerne i forhold til de affektive aspekter i de poststrukturalistiske tekster, vi allerede arbejder med og så teoretisere videre gennem at linke til, låne og ombearbejde indsigter og begreber fra andre forskningstraditioner og tænkninger.

Jeg hørte et fantastisk oplæg for ikke så længe siden af Susan Hekman.⁴ Hun lavede en genealogisk analyse af materialitetsbegreber, hvor hun så sluttede af med Judith Butler. Det var pissefedt, fordi man som tilhører troede, at hun ville slutte med det, der lige nu er 'det hotte', nemlig Karen Barads agential realism-teori. Men nej, hun henter Butler frem og prøver at vise og genlæse Butlers 'matter'-begreb og får dermed draget en materialitets-læsning af Butler frem, der er lidt umoderne for tiden. Det Mathias siger, med den affektive vending, er, at den også er lidt farlig, hvis man tror, at det blot handler om at forlade noget. Så bliver det jo en del af den nyheds-fetischisme og en forenklingstænkning, der tit følger med det nye, hvor 'det gamle' giver kvalme og reduceres. Forsimplingerne har også sine forklaringer i forskningspolitikken, hvor vi bliver "punktet" til at brande os på det nye. Men jeg synes faktisk, at vi med vendingerne mod affekt står med indsigterne fra noget tidligere, og trækker det videre ind i vores arbejde. Der er både kontinuitet og diskontinuitet, og derfor er det også klart, at nogle vil reagere overfor affektteoriene og sige: "Jamen det har jeg arbejdet med længe". Ja, det har de – men måske ikke helt på de måder det gøres på nu.

KAPITALISMEKRITIK OG FØLELSERNES POLITIK

CHP: Hvordan har disse drejninger været brugbare for Jer i jeres forskning?

MD: Jeg ankom til det affektteoretiske felt gennem min interesse for kunstens rolle i AIDS-aktivismen i USA i 1980'erne og 1990'erne, som jeg skrev speciale om. I både den politiske retorik og de æstetiske praksisser i AIDS-aktivistgrupper som *ACT UP*, *Lesbian Avengers* og *Gran Fury* fungerede følelsesstrukturer, som havde med vrede og sorg at gøre, som centrale motorer for politisk handling. Mens sociale bevægel-

sesteorier længe har fokuseret på såkaldte ‘negative affekter’ som raseri og sorg som et problem, der forhindrer eller forstyrrer rationelle aktørers handlen i sociale processer, var det inspirerende at møde queerteoretiske forskere og aktivister, som gentænkte følelsernes rolle og funktion i det politiske felt. Tekster som Douglas Crimps essay “Mourning and Militancy” og Eve K. Sedgwick’s arbejde om skam og performativitet, var for mig med til at vække en interesse for, hvordan negative følelser ikke bare er negative, men kan åbne op for produktionen af nye politiske subjekter og fællesskaber.⁵ Jeg ankom altså til affektteori gennem poststrukturalistisk informeret queerteori, og for mig har den affektive vending derfor aldrig været en vending væk fra det poststrukturalistiske tankegods.

DS: Lige præcis i interessen for “de negative affekters produktivitet” tror jeg, vi mødes. Jeg er jo socialpsykolog og i bund og grund interesseret i, hvordan social organisering skaber mennesker, og hvad for en slags menneske man kan blive gennem forskellige ledelsesformer. Aktuelt er positiv psykologi, anerkendelse, motivation og engagement nøgler til organisatorisk forandring og menneskelig produktivitet og trivsel. Det er med andre ord ‘det gode’. Netop der har jeg i samarbejde med blandt andre Helle Bjerg og UCC, og i forlængelse af Sara Ahmeds *The Promises of Happiness* og Sedgwick’s Tomkins-læsninger af den intime forbundethed imellem interesse/engagement på den ene side og skam på den anden, udfordret de positive og anerkendende tilgange.⁶ Vi har spurgt til, om ikke også interesse og engagement kan have en skyggeside, nemlig skam i forhold til ikke at kunne leve op til egne eller ledes positive forventninger, og om man kunne forestille sig, at skam og frygten for, at de andre skal bevidne ens skam, mon er et væsentligt tandhjul i det, der får folk til at knokle mere – snarere end anerkendelse.⁷

MD: På det sidste har jeg specielt været interesseret i spørgsmål omkring affekters handlingsrepertoire blandt andet med inspiration fra den queerfeministiske aktivistgruppe *Feel Tank Chicagos* arbejde med det, de kalder “politisk depression”: følelsen af at ens politiske begrebsapparater, så vel som aktivistiske strategier, ikke længere producerer den ønskede politiske effekt – og at kritikken til og med ikke får os til at føle os bedre. Aktivistgruppen har sit udspring i forskningsnetværket *Public Feelings*, som i over ti år har analyseret følelsernes centrale rolle i det politiske rum ved at stille skarpt på, hvorledes globale problemstillinger og historier manifesterer sig i hverdagslivet.⁸ Netværket spørger, hvordan ofte u håndgribelige størrelser som kapitalisme, finanskriser, sexisme og strukturel racisme præger vores mulighedsbetingelser. Gennem slagord som “*Depressed? It Might Be Political*” og aktioner som The Annual March of the Politically Depressed, og andre former for “Depress-Ins” i Chicago, minder gruppen os om, at hverdagens følelser, kriser og problemer har en politisk dimension, som kan danne grobund for kollektiv handling og solidaritet. Gruppens aktioner er netop med til at kritisere individualisering af strukturelle politiske problemstillinger som den positive psykologi, som du også nævner Dorthe, risikerer at bidrage til.

I denne queerfeministiske teoretisering i forhold til politisk udmattelse, hos for eksempel forskere som Ann Cvetkovich og Lauren Berlant, finder man interessante eksempler på, hvorledes en vending mod affekt har åbnet op for nye krydsningspunkter mellem forskellige teoretiske traditioner; heriblandt feministiske undersøgelser af følelsernes politik og filosofisk kritik af kapitalistiske strukturer, som ikke nødvendigvis har haft feministiske fortegn. Disse krydsninger skrives også frem af den politiske filosof Michael Hardt i forordet til antologien *The Affective Turn* (2007). Her forbinde han den nye interesse for affekt med

både de feministiske argumenter om, at “det personlige er politisk” og med kampen for at få anerkendt for eksempel husarbejdet og børneopdragelsen som arbejde – følelsesarbejde – og til den italienske anti-kapitalistiske *Autonomia*-bevægelse som siden 1970'erne har udviklet et ret nuanceret ordforråd til at beskrive skiftet fra produktionsindustri til forskellige former for såkaldt “immaterielt arbejde” i serviceindustrien. Begrebsliggørelsen af affektivt arbejde har dermed åbnet for mange nye interessante spørgsmål i skæringspunktet mellem det individuelle og sociale.

DS: Affekternes handlingsrepertoire, som Mathias kalder det, har også været i fokus for de analyser, jeg har lavet sammen med Justine Pors (CBS) og Katja Brøgger (IUP). Her bruger vi affektteorier til at få øje på intensiteten i uddannelsespolitik og ‘policy-borrowing’. Gennem en affektiv optik kan man få øje for, hvordan PISA-chok og frygten for den østasiatiske tiger i form af højtpresterende lande som Singapore, Korea og Kina kan være effektivt brændstof i reformprocesser i danske uddannelsesorganisationer. Ubefølelsen, når der tages i OECD, kan blive til skam. Og skam indebærer som bekendt en voldsom handlingskapacitet.

TEORETISK POLYAMORI

CHP: Hvorledes positionerer I jer inden for det affektteoretiske landskab?

MD: Selv om jeg har arbejdet mest med affektteoretiske perspektiver inspireret af blandt andet Eve Sedgwicks queerteoretiske nylæsninger af psykologen Silvan Tomkins, er jeg da også senere blevet inspireret af andre affektteoretiske traditioner, heriblandt den Gilles Deleuze-informerede forståelse af affekt, som blandt andet Brian Massumi repræsenterer. Massumi skelner jo skarpt mellem affekt og følelser, og han reserverer begrebet affekt til at beskrive for-

skellige former for kropslige intensiteter, mens følelser repræsenterer det vokabularium eller ordforråd, vi tager i brug for at fortolke og fastholde disse intensiteter i sprogets ‘gridlock’, som Massumi kalder det i *Parables of the Virtual*.⁹ Jeg er en ganske teoretisk polyamorøs forsker, som sætter pris på at have gode, men åbne relationer til forskellige tanketraditioner samtidig. Derfor henter jeg gerne inspiration fra forskellige affektteoretikere. Og selv om jeg ikke deler Massumis investering i en ontologisk skelnen mellem affekt og følelser – eftersom jeg er inspireret af Sianne Ngai og Sara Ahmeds fokus på, hvordan intensiteter er medierede gennem erfaringer – så synes jeg distinktionen kan være et nyttigt redskab til at fortolke og oversætte erfaringer af intensitet til sprog.¹⁰

I analyser af kunstværker kan det for eksempel være frugtbart at skelne mellem affekt som intensitet og følelse som en fortolkning af affekten for at undgå reducerede og mimetiske forståelser af affektiv overføring. I mødet med en performance, for eksempel, kan der unægteligt være intensitet i rummet, men det er ikke nødvendigvis enkelt at fortolke, *hvad* denne intensitet producerer hos den enkelte betragter. Hvis en performancekunstner vil iscenesætte en erfaring af skam, så betyder det jo ikke, at den intensitet som produceres nødvendigvis får dig, som betragter, til at *føle* skam, selv om det måske var kunstnerens intention. Måske vækker scenen en intensitet som bedst kan beskrives som begær, kedsomhed eller raseri. En sådan skelnen mellem affekt og følelser i mødet med kunst kan fungere som en påmindelse om, at affektiv overføring hverken er en enkel eller deterministisk affære. Men når det så er sagt, ser jeg ikke affekter som autonome. Jeg er ret interesseret i at undersøge, hvorledes affekter og følelser har ulige betingelser for at cirkulere, og hvordan nogle klistrer sig til helt bestemte objekter og kroppe mere end til andre, for at låne Ahmeds nyttige begreb om ‘stickyness’.

DS: Det polyamourøse eller promiskuøse er også min strategi, når det handler om affektiv metodologi. De problemstillinger jeg interesserer mig for, nemlig ledelse af menneskelige tilblivelser eller subjektivering i organisationer, kalder på det, man kunne kalde friktionelle analytiske greb.¹¹ Det vil sige begreber, der kan fange såvel affektive processer som fikseringer. Begrebsætninger af affektiv transmission, cirkulation og smitte er vigtige, men også begreber, der kan fastholde bestemte følelser og give os blik for, hvornår og hvordan affekter ikke transmitteres eller cirkuleres, men snarere fikseres. Hvad ville det kunne give vores kundskabstilbud, hvis vi så spændinger, rytmer og svingninger imellem noget ikke humant og noget humant, og hvordan ville dette afficerer det menneskelige? Kunne vi på den måde forstå, hvordan mennesker kan blive til igennem ikke bare radikale intra-aktioner med teknologi, arkitektur, dyr og ledelsesteknologier, men også i forhold til hvordan disse intra-aktioner er affektivt ladet?

CHP: Hvorfor blev du optaget af det?

DS: Jeg ankom til affektteoriene på en lidt anden måde end Mathias. I mit forskningsmiljø var vi optagede af subjektpositioner, diskurser og magt, og det gav fede og øjenåbnende analyser, men der var et niveau, hvor vi var lidt teori-fattige eller knappe, som Malou Juelskjær ville sige det, og det var på intensitetens niveau. Gennem læsning af blandt andre Deleuze og Massumi kalibrerede vi vores analytiske apparat fra identitet til intensitet. Vi ville gerne få blik for noget mere.

CHP: Hvad er dette “noget mere” egentlig?

DS: Ved at kikke på intensitet fik vi øje for det energiforbrug og den affektive økonomi, der er i ledelse, og hvordan psy-ledelse i dag ikke bare går på individerne, men også

handler om at skrue op og ned for intensiteten i eksempelvis stemninger og følelser, som f.eks. engagement eller (arbejds)lyst. Det var også et forsøg på at gribe bevægelse som noget mere grundlæggende, men vi havde ikke helt sproget eller redskaberne til det, og her blev Massumis kritik af sprogets fikseringsmekanismer i *Parables of the Virtual* relevant. Vi måtte dog også vende tilbage igen og se på, hvordan en særlig intensitet, og undertiden heftige affektive investeringer, indfiltreres i bestemte subjektpositioner og sociokulturelle kategorier som race, etnicitet og køn, sådan som Helle Bjerg også viser i en af artiklerne i det her temanummer.

BEGREBSIMPORTENS FARER

CHP: Hvad tænker du om den stærke optagethed af affekt inden for områder som det neuropsykologiske, det neurologiske og hjerneforskningen?

DS: Man bliver nødt til at spørge til begrebsimportens farer, når man arbejder tværdisciplinært og promiskuøst og dermed lader begreber migrere. I forhold til affektteori sker der en række mærkelige lån fra f.eks. traditionel udviklingspsykologi og neuropsykologi. Margaret Wetherell, en pioner indenfor diskurspsykologien, kritiserer både ‘kirsebærplukning’ og “vælg-én-storteoretiker”-tilgange, som hun ser som positioner i en del affektteori. Hun undrer sig som psykolog over, hvorfor filosoffer og forskere i medier, kunst og teknologi hiver fat i evolutions- og udviklingspsykologi, som den kritiske socialpsykologi har kritiseret, forladt eller i det mindste henvist til begrænsede udsigelsesfelter. Kunne man, spørger Wetherell – og også Lisa Blackman – være lidt mere systematisk i sin begrebsindtagelse og genlæsninger?¹² Og kunne man konsultere den kritik, der allerede pågår inden for de discipliner og fagområder, man låner fra? Vi må hele tiden prøve at se, okay, hvad gør de her begreber så?

Hvad var de svar på? Hvad var kundskabsambitionen? Hvilken historie trækker de på? Hvad trækker de med?

OND OPTIMISME OG HÅBET OM POTENTIALITET

CHP: Hvilke begreber finder I specielt frugtbare inden for det affektteoretiske landskab?

MD: I min Ph.d. afhandling *Touching History: Art, Performance, and Politics in Queer Times* undersøger jeg det ambivalente begær efter historie i queerfeministisk samtidskunst og performance. Her har nok specielt Lauren Berlants begreber om 'cruel optimism' og 'crisis ordinariness' været centrale.¹³ I projektet vender jeg mig hen mod samtidskunstnere, som arbejder med det, jeg kalder 'ufærdige historier om uretfærdighed' – som for eksempel AIDS-krisen – og undersøger, hvorledes historien bruges i samtidige politiske projekter. Jeg har specielt været interesseret i måden, hvorpå kunstnere og aktivister balancerer mellem begæret efter at skabe alternative politiske historier og så angsten for, at dette kan få ufærdige politiske problemstillinger til at fremstå som *historie*, det vil sige, som kampe, der hører fortiden til. Jeg fokuserer på kunstnere, som forsøger at undersøge politiske problemstillinger, som falder udenfor den traditionelle historieskrivnings fokus på spektakulære hændelser eller begivenheder. Problemstillinger som på grund af deres sagte og 'endemiske' (snarere end den mere dramatiske 'epidemiske') temporaliteter ofte overses eller glemmes i den herskende opmærksomhedøkonomi. Lauren Berlants begreb om 'crisis ordinariness' fanger netop almindeliggørelsen af kriser, og den måde vi forholder os til pågående problemstillinger på. Et eksempel kan være AIDS-krisen, der efter mere end tredive år, fortsat tager livet af langt over en million mennesker om året. 'Crisis ordinariness' er et begreb, som ikke bare åbner op for bedre at

forstå politisk depression og udmattelse blandt AIDS-aktivister, som jo fortsat kæmper med en krise, som mange ser på som et tilbagelagt firserfænomen, men som også åbner op for bedre at forstå følelsesmæssige reaktioner som lammethed, uvidenhed og lignende, der forhindrer folk i at engagere sig i en politisk sag.

I min undersøgelse af, hvorledes kunstnere og aktivister bearbejder historieskrivningens politiske grammatik, har affektteori også tilbudt et ordforråd til at undersøge begærlige investeringer i og tilknytninger til forskellige typer af politiske historier. Igen er Berlants teoretiske apparat nyttigt. Ifølge Berlant er alle former for tilknytning-er optimistiske, men optimismen kan også risikere at blive "ond", hvis ens investering i det valgte objekt eller figur – som for eksempel "historien", "arkivet", "ægte-skabet" eller hvad det nu måtte være, man er investeret i – bliver så stærk, at man ikke kan slippe taget, selv om objektet man holder fast i skuffer en gang på gang. Den onde optimisme beskriver altså den relation, hvor vi klammer os til håbet om, at *denne gang* vil for eksempel vendingen mod *historien* levere varen, og legitimere og motivere en politisk identitet, selv om det måske netop er denne klamren sig til historien, der er med til at forhindre ændring. Men til trods for dette tør vi ikke give slip eller orientere os mod andre objekter, fordi vores politiske subjektivitet er defineret af denne optimistiske begærsrelation. Så vi fortsætter med at håbe og håbe, mens vi lige så stille, men sikkert, bliver slidt op...

DS: Fra den mere Deleuzianske-Massumi-anske tilgang, synes jeg, at begrebet om potentialisering er smadder godt i den her forbindelse. Hvis man kigger på, hvad det er, man skal i skolerne i dag, så handler det om lyst, motivation og engagement og om at styre eleverne hen imod det, der opfattes som "læringsfaciliterende" retninger. Der er en forhåbning om, at en bestemt dosering og balancering af intensitet kan bruges

til at speede læringsprocessen op og på den måde veksles til værdi. Ledelsen af sådan en type transaktioner, synes jeg, er enormt interessant. Ligesom hele måden, hvorpå man forsøger at organisere denne intensitet på gennem strategisk og målrettet brug af pauser, overgange og mellemrum. Man sover ikke, fordi man har brug for det. Man sover, fordi man skal være frisk til læring. Man holder ikke pause, fordi man ikke gider mere, men fordi man skal lade op til næste time. Der holdes hus med den affektive økonomi, og der arbejdes hele tiden med at potentialisere mellemrummet.

AFFEKTIV INTENSITET OG DISSONANSER

CHP: Jeg er sådan set enig i, at der er et kritisk projekt i mange af de her læsninger. Det jeg har et problem med er snarere fejringen af vendingen mod affekt som noget helt nyt. Idéen om at følelser er centrale for social forandring, har vi jo arbejdet med længe. Det var det, som startede rødstrømpebevægelsen – det var enormt emotionelt på alle mulige måder. Der var både kærlighed og vrede og forargelse. Risikerer den affektive vending at blive en vending væk fra feministisk forskning? Eller hvordan kommer den feministiske position frem?

MD: Jeg ser på ingen måde vendingen mod affekt som en vending væk fra feminismen. Tværtimod har vendingerne mod affekt åbnet op for at give plads til nogle af de feministiske traditioner, som måske ikke har været så fremtrædende eller er blevet diskuteret så meget i en nordisk feministisk kontekst tidligere. Det gælder f.eks. de anti-racistiske feministiske positioner, man finder i Audre Lodes og andre repræsentanter for Black Lesbian Feminisms arbejde, som Sara Ahmed har bidraget til at introducere for mange nye læsere. Selvom jeg ikke ser på vendingen mod affekt som et brud med feminismen, er det klart at enkelte hvide feministiske positioner og traditioner bliver udfordret af for eksempel det

fokus på vredens produktivitet, som en forsker som Lorde bringer på banen i sin kritik af racisme og heterosexisme i feministiske bevægelser. I stedet for at se vendingen mod affekt som et brud med feminismen er der måske snarere tale om, at politiske forskelle inden for det feministiske spekter af kønsforskningen er blevet tydeligere. Her tænker jeg specielt på det “queerfeministiske glædesdrab”, som Lorde og Ahmeds tekster har sat i gang gennem deres fokus på de raciale stilheder inden for feministiske forskningstraditioner.

Når man ser på meget af den danske kønsforskning, som arbejder med affektteori, kan man se, at de feministiske perspektiver vendes på nye måder i samspil med andre kritiske positioner, som for eksempel i Tobias Rauns vigtige kritik af de cis-sexistiske privilegier, som går ubemærket hen i queerteoretiske og feministiske forståelser af identitet og kropslig “komfortabilitet” i sin afhandling *Out Online* (2013), eller i de antiracistiske queerfeministiske positioner, som skrives frem i Michael Nebeling Petersen og Lene Myongs arbejde om slægtskab, adoption og homonationalisme i artiklen “(U)levelige slægtskaber” eller i Mons Bisenbakker Frederiksen og Lene Myongs kritiske analyser af, hvorledes begrebsliggørelser af *kærlighed* og *tilknytning* bruges i politiske diskurser på måder, som opretholder hvidhedens hegemoni.¹⁴ Her mobiliserer affektteorier ny kritik, som absolut kan skabe interessante friktioner og spændinger mellem forskellige feministiske positioner i kønsforskningen.

AFFEKTIV DISSONANS

CHP: For tiden sidder jeg og laver en analyse med udgangspunkt i et memory work, jeg lavede sammen med kvinderne i min gamle basisgruppe fra 70erne. Jeg tog et arbejdsrapport med til et forskningsseminar i Helsinki, hvor vi skulle diskutere hinandens oplæg til artikler med henblik på senere publicering. Og det var fuldstændig forryg-

ende at mærke den emotionelle reaktion fyldt af vrede og irritation, der kom på selve historierne fra kvindebevægelsen i min tekst, specielt fra den yngre generation af forskere. I basisgruppen havde vi valgt at udforske den følelse af savn, vi lever med i forhold til det, vi huskede som en ganske speciel energi fra Rødstrømpebevægelsens tid. Vi havde skrevet nogle meget korte, og efter min mening, fine små historier om nogle meget konkrete situationer, hvor vi huskede denne specielle energi fra kvindebevægelsen. Teksterne handlede blandt andet om tilhørsforhold, om at gøre noget politisk og om at være sammen om et større projekt. Men tilhørerne reagerede simpelthen emotionelt med vrede og afstand i forhold til den fortælling om kvindebevægelsen som disse historier repræsenterede. Vi havde jo lavet memory-worket for kritisk at udforske relationen mellem kvindebevægelsen og situationen i dag, men i stedet blev teksterne læst som 'face-value' nostalgi, og de genererede en spænding og intensitet, fordi jeg sad der med de kropstegn, jeg som "ældre generation" har.

DS: Jeg tænker, at du måske er for hurtig i analysen af, at det handler om generationer og alder. Memory-work er netop lavet for at få affektiviteten frem. Derfor er det også rigtig mange inden for de affektive vendinger, der er vendt tilbage til memory-work og siger: Det er da en fed metode! Jeg tror aldrig, at Frigga Haug er blevet citeret så meget, som hun bliver det i dag. Men her laver du et arbejde, som i den grad har friktionsværdi og friktionskapacitet og kaster det ind i et rum, hvor I også sidder og arbejder med affektivitet. Så selvfølgelig sker det noget der. Men hvordan man så fortolker de spændinger, som opstår og det, som videre sker i rummet... det er måske mere kompliceret end som så...

CHP: ... det ved jeg faktisk ikke endnu, da analysen endnu ikke er lavet færdig.

DS: Men det kan vi komme til at vide noget om. Jeg tror bare, at det går for hurtigt, når du forklarer reaktionerne udelukkende med "generation". Du kaster to intense ting ind rødstrømpebevægelsen og generation, det skaber intensitet, og der kommer et væld af affekter frem. Måske kunne der være en pointe i, ikke at beslaglægge endnu, hvad det så er for specifikke følelser, reaktionerne her handler om. Jeg synes, det interessante med den historie er, at man kan spole den tilbage og køre den i slowmotion. I stedet for at kigge på, hvem det var, der sagde og gjorde hvad, kan man se på, hvilke intensiteter, der blev bygget op i samtalen omkring historierne, og tillade sig at holde analysen lidt åben, og ikke med det samme prøve at analysere på, hvad der er gang i, og hvem sagde hvad, og fra hvilken subjektposition. Analysen af, hvordan lilla bleer bliver til røde klude, kunne dermed begynde et andet sted: i intensiteten.

MD: Jeg tænker, at dit eksempel Christina, kan åbnes op på nogle ret interessante måder gennem et affektteoretisk begrebsapparat. Her tænker jeg måske specielt på Clare Hemmings analyser af det, hun kalder 'affektive dissonanser'.¹⁵ Hemmings interesserer sig for de spændingsforhold, der ofte opstår i såkaldte "generationskonflikter" mellem feministiske forskere. Hemmings udgangspunkt er ikke så forskelligt fra Sara Edenheims vigtige kritik af, hvorledes generationsfiguren tit reproducerer en misforstået forestilling om, at konflikten mellem ældre og yngre forskere bunder i et ødipalt drama, men at forklaringen snarere skal findes i forskellige politiske orienteringer. Ligesom Edenheim er Hemmings interesseret i at forstå intensiteten i møderne mellem forskellige positioner, specielt i forhold til den skuffelse, som opstår i den enkelte forsker, der opdager, at deres politiske position ikke bliver genkendt eller reproduceret af den yngre garde. Hemmings har et ret fint begrebsapparat i sine analyser af femi-

nistiske fællesskab, hvor hun fremhæver at affektive dissonanser ikke bør forstås som problemet, men snarere som den lim, der sikrer tilstedeværelsen af friktionsfyldte feministiske offentligheder. Den scene, du tegner op omkring jeres diskussion af memoryworket, kan måske netop vise betydningen af at sænke tempoet i analyserne af affektive dissonanser, sådan at vi kan se, at intensiteten, som aflæses som vrede, ikke nødvendigvis er ensbetydende med en direkte afvisning. Men at der tværtimod kan være "information og energi" at hente her, for at låne Audre Lorges beskrivelser af vredens produktivitet, som gør, at vi kan se forskelle mellem positioner som kreative potentialer for ændring.¹⁶ Det, at holde intensiteten åben for forskellige fortolkninger, er ikke enkelt, og det gør det analytiske arbejdet mere krævende, men det peger måske netop på, hvorledes affektteori åbner for at kunne stille en anden slags spørgsmål. Vendingen mod affekt kan forhåbentligvis gøre os mindre bange for dissonanser, politiske friktioner og konflikter og dermed åbne nye forestillingsverdener op, som strækker sig ud over forventningen om konsensus inden for både feministisk politik og forskning.

NOTER

1. Patricia Ticineto Clough & Jean Halley (2007) (eds.): *The Affective Turn: Theorizing the Social*. Duke University Press.
2. Se "Psy-ledelse: Ledelse af/i uddannelsesorganisationer efter den affektive vending", i: *Kvinder, Køn & Forskning* 2012/3.
3. Elizabeth Grosz (2011): *Becoming Undone: Darwinian Reflections on Life, Politics, and Art*. Duke University Press, Durham & London; Eve Kosofsky Sedgwick (2003): *Touching Feeling: Affect, Pedagogy, Performativity*. Duke University Press, Durham & London.
4. Forfatter af blandt andet: *The Material of Knowledge: Feminist Disclosures* (2010). Indiana University Press, Bloomington & Indianapolis.

5. Douglas Crimp (1989): Mourning and Militancy, i: *October* 51 (Winter 1989): 3-18; Eve Kosofsky Sedgwick & Adam Frank (1995): Shame in the Cybernetic Fold: Reading Silvan Tomkins, i: Eve Kosofsky Sedgwick og Adam Frank (eds.): *Shame and Its Sisters: A Silvan Tomkins Reader*. Duke University Press, Durham & London.
6. Sara Ahmed (2010): *The Promise of Happiness*. Duke University Press, Durham & London; Eve Kosofsky Sedgwick & Adam Frank (1995): Shame in the Cybernetic Fold: Reading Silvan Tomkins, i: Eve Kosofsky Sedgwick & Adam Frank (eds.): *Shame and Its Sisters: A Silvan Tomkins Reader*. Duke University Press, Durham & London.
7. Helle Bjerg & Dorthe Staunæs (2011): Self-management through shame: Uniting Governmentality studies and the 'Affective Turn', i: *Ephemera: theory & politics in organizations* vol. 11 no. 2, 2011: 138-156.
8. Ann Cvetkovich (2012): *Depression: A Public Feeling*. Duke University Press, Durham & London; Lauren Berlant (2007): Starved, i: *South Atlantic Quarterly* vol. 106, no. 3, 2007: 433-444; Katie Stewart (2007): *Ordinary Affects*. Duke University Press, Durham & London.
9. Brian Massumi (2002): *Parables for the Virtual: Movement, Affect, Sensation*. Duke University Press, Durham & London.
10. Ngai, Sianne (2005): *Ugly Feelings*. Harvard University Press, Cambridge & London; Sara Ahmed (2010): *The Promise of Happiness*. Duke University Press, Durham & London.
11. Jasbir K. Puar (2012): "I would rather be a cyborg than a goddess": Becoming-Intersectional in Assemblage Theory, i: *philoSOPHIA* Vol. 2, no 1, 2012: 49-66; Kirsten Hvenegård-Lassen & Dorthe Staunæs (Under udgivelse): Walking Whiteness – tools for a frictional analysis.
12. Se for eksempel Margaret Wetherell (2012): *Affect and Emotion: A New Social Science Understanding*. Sage, London; Lisa Blackman (2012): *Immaterial Bodies: Affect, Embodiment, Mediation*. Sage, London.
13. Mathias Danbolt (2013): *Touching History: Art, Performance, and Politics in Queer Times*, Ph.d. afhandling, Universitetet i Bergen; Lauren Berlant (2011): *Cruel Optimism*. Duke University Press, Durham & London.
14. Tobias Raun: *Out Online: Trans Self-Representation and Community Building on YouTube*, ph.d. afhandling, Roskilde Universitet; Michael Nebeling Petersen & Lene Myong (2012): (U)levelige slægtskaber: en analyse af filmen Rosa Morena, i: *Kultur & Klasse* Vol. 40, nr. 113, 2012: 119-132; Maja Mons Bissenbakker Frederiksen & Lene

- Myong (2012): Love Will Keep Us Together: Kærlighed og hvid transracialitet i protester mod danske familiesammenføringsregler, i: *Tidsskrift for kønnforskning* nr. 3-4, 2012: 188-203; Mons Bissembakker & Lene Myong (2013): Forstyrret kærlighed: Affektiv assimilation som nyt ideal for transnational adoption, i: *Social Kritik* 2013 (under udgivelse).
15. Clare Hemmings (2012): Affective solidarity: Feminist reflexivity and political transformation, i: *Feminist Theory* vol. 13 no. 2, 2012: 147-161.
16. Audre Lorde (2007): *Sister Outsider: Essays and Speeches*. The Crossing Press, Berkeley: 124-133.

Mathias Danbolt er ph.d. i kunsthistorie og starter fra februar 2014 som post.doc på Institut for Kunst- og Kulturvidenskab ved Københavns Universitet med projektet "Colorblind? Theorizing Race in Danish Contemporary Art and Performance".

Dorthe Staunæs er professor MSO, ph.d. og leder for forskningsprogrammet Organisering & Læring på Institut for Uddannelse, ARTS, AU.

Christina Hee Pedersen er lektor ved Institut for Kommunikation, Virksomhed og Informationsteknologier, RUC.